

יצחק נוימן
תרצ"א- תשי"א
1931-1951

אלבום זה הוא חלק מתכנית ההנצחה הארצית,
מיזם חברתי וערכי, אשר במסגרתו בני נוער פוגשים
משפחה שכולה, לומדים ושומעים על יקיר ליבן
ומכינים אלבום הנצחה.

התלמידים המשתתפים בתכנית זו, מבצעים
את פעילותם במסגרת תוכנית מעורבות חברתית.
התלמידים מלווים בכל שלבי הפעילות
על-ידי פרחי הוראה מהמכללות האקדמיות לחינוך.

תכנית זו נעשית בשיתוף הגופים הבאים:
אגף בכיר הכשרה והתמחות עובדי הוראה, משרד החינוך
ארגון יד לבנים
הגימנסיה העברית ירושלים
ומכללה ירושלים לבנות.

**כתיבה ועריכה התלמידים: אלה דרורי, הגימנסיה העברית ירושלים.
ליווי הנחייה פרח ההוראה: שילת בנית, מכללה ירושלים לבנות.**

ספר זה מוקדש לזכרו
של יצחק נוימן שנפל
בעת מילוי תפקידו

טוראי יצחק (איזיו) נוימן
כ"ה בסיוון תרצ"א - י"א בתמוז תשי"א

10.6.1931-15.07.1951

מכתב לילד / זלדה

פְּעָמִים אֲנִי חוֹשֶׁבֶת
שֶׁחֲטָא הַנּוֹרָא וְהָאֶפֶל בְּיוֹתֵר שֶׁל הָאָדָם
הוּא לַחֲשׁוֹב רָעוֹת עַל עֲצָמוֹ

אֲנִי קוֹרֵאת לָזֶה
לְהִבִּיט עַל עֲצָמוֹ 'בְּעֵינֵי הַשְּׂכָנִים'
וְלֹא בְּעֵינֵי הָאֵין סוּף

הַחַיִּים יְכוּלִים לִהְיוֹת
וְצָרִיכִים לִהְיוֹת
יְקָרִים וּמְפֹאָרִים

רקע - טרום מלחמת העולם

ה-2

יצחק (איזיו) נוימן

יצחק, בנם של חנה ושמואל נולד ביום כ"ה בסיוון תרצ"א (10.6.1931) בפולין, בעיר קפיצ'ניק שבמחוז טרנופול, בגליציה המזרחית (כיום אוקראינה). גדל והתחנך בעירו והיה חבר פעיל בתנועת "דרור" המקומית.

יהדות פולין

יהדות פולין הייתה, משלהי ימי הביניים ועד השואה, הגדולה בקהילות עם ישראל בתפוצות. ההיסטוריה בת למעלה מאלף השנים של היהודים בפולין כוללת תקופות של סובלנות ופריחה דתית ותרבותית, לצד תקופות של אנטישמיות קשה, רדיפות, פרעות וגירושים, ששיאן היה השמדתה הכמעט מוחלטת במלחמת העולם השנייה.

ערב המלחמה הייתה יהדות פולין מהגדולות באירופה ובעולם. היא מנתה כ-3.4 מיליון נפש – ואף למעלה מכך אם מכלילים במניין את יהודי השטחים ההיסטוריים של פולין, שהפכו לנתיני ארצות אחרות בעקבות השינויים התכופים בגבולותיה של המדינה. בתום המלחמה שרדו רק כ־50,000–120,000 יהודים פולנים. מעל ל-90% מיהודי פולין נרצחו בשואה.

מפת שואת יהודי פולין

מחוז טרנופול

מחלוקת פולין הראשונה ב-1772 ועד מלחמת העולם הראשונה, היה רוב מחוז טרנופול הנוכחי חלק מהאימפריה האוסטרו-הונגרית במחוז גליציה. רק הקטע הצפוני ביותר היה בגבולות רוסיה. מ-1918 עד מלחמת העולם השנייה, השתייך מחוז טרנופול למדינה העצמאית החדשה של פולין.

לפני מלחמת העולם השנייה הורכבה אוכלוסיית המחוז מ-36% פולנים, 54% אוקראינים, ו-8% יהודים.

קפיצ'ניק

העיר קפיצ'ניק שבפולין נמצאת במחוז טרנופול, בגליציה המזרחית (כיום אוקראינה).

עד מלחמת העולם הראשונה היה מחוז טרנופול כלול בגליציה שבשלטון אוסטריה, ובין שתי מלחמות העולם נשלט בידי פולין העצמאית.

יהודי קפיצ'ניק

יהודים ישבו באזור מאז ייסודו, וזמן רב היוו רוב בין התושבים. ערב מלחמת העולם השנייה, אז סופח האזור לברית המועצות לפי הסכם ריבנטרופ-מולוטוב, חיו בו כ-20,000 יהודים.

עם בוא הכיבוש הנאצי ב-1941 הצליחו רק מעטים מבני המחוז להימלט מזרחה. קפיצ'ניק נכבשה על ידי הגרמנים ב-7 ביולי 1941, ומיד הוטלו על היהודים גזרות והגבלות.

במפה קו החלוקה של פולין על פי הסכם ריבנטרופ מולוטוב. ההסכם, שנחתם בין גרמניה לברית המועצות ב- 23 באוגוסט 1939, כלל נספח סודי שבו חולקו אזורי ההשפעה במזרח אירופה בין שתי המדינות.

השפעת כניסת הנאצים לפולין על היהודים

עם בוא הכיבוש הנאצי, רכושם של היהודים הוחרם ומאות נחטפו לעבודות כפייה. בסוף ספטמבר 1942 גורשו אלף יהודים למחנה ההשמדה בלז'ץ, ובאוקטובר הובאו במקומם פליטים שהגיעו לאזור. באקציה שנערכה ביוני 1943 רוכזו 4,000 יהודים ונרצחו ביער בקרבת מקום.

קהילת קפיצ'ניק, וקהילת טרנופול כולה, חוסלו בקיץ 1943 במחנה ההשמדה בלז'ץ.

כל משפחתו של יצחק הושמדה בשואה, רק הוא עצמו עבר ממחנה למחנה וניצל.

יהודים מבצעים עבודות כפייה תחת
השלטון הנאצי

בזיזת רכוש מיהודי אירפה

שני אסירים יהודים מחכים
להוצאתם להורג במחנה

הצוות הגרמני במחנה ההשמדה
בלז'ץ, 1942

סיום מלחמת העולם השנייה

בתום המלחמה שהה יצחק בבית הילדים של לנה קיכלר שהוקם בזקופנה שבפולין. לימים, כתבה לנה קיכלר את הספר "מאה הילדים שלי", בו תיארה את תולדותיו של בית הילדים שניהלה ובו מוזכר גם יצחק.

בית הילדים של לנה קיכלר שהוקם
בזקופנה, בפולין

● לָנָה קִיכְלָר-זילברמן הייתה מורה, מחנכת וסופרת ישראלית ממוצא פולני, מומחית לפסיכולוגיה וחינוך, שאספה יותר מ-100 ילדים ניצולי שואה בתום מלחמת העולם השנייה, הייתה להם לאם חלופית, טיפלה בהם ושיקמה אותם, ולבסוף עלתה איתם לישראל בשנת 1948.

לָנָה קִיכְלָר-זילברמן

בבית זה פגש יצחק את נחום בוגנר, והשניים, שנולדו
באותה סביבה בה שרדו גם כיתומים ללא נפש קרובה,
הפכו לחברים בלב ובנפש.

נחום בוגנר, חברו של יצחק

סיפר נחום על יצחק:

"היה נער מוצק, שחום עור עם פנים עגולות ועיניים כהות, עטור תסרוקת בשיערו השחור. היה בו משהו מהיופי הצועני.

הוא לא היה מן הנערים המתלהמים והנגררים, ומתחת לעליצותו המופגנת הסתתרה בו איזו רצינות בוגרת מכפי גילו וסגירות. הוא היה מין המפוכחים שבחבורה, ביקורתי, עצמאי בדעותיו ועקבי, ובשיחות פנים אל פנים נהג לברור את מילותיו. הוא עורר אמון אינסטינקטיבי מההיכרות הראשונה עמו, איש רעים להתרועע."

הרצון לעלות לארץ ישראל

ליצחק היה ברור כי אין לו מה לחפש יותר במחוזות בהם איבד את כל יקיריו, וכי עליו לחתור בכל הדרכים כדי להגיע לארץ ישראל ולחיות בין יהודים. הכרה זו היא שהובילה אותו ואת חברו לנטוש את פנסיון הילדים בזקופנה ולהצטרף לקיבוץ ילדים של תנועת "דרור", קיבוץ שרק החל להתארגן בביטום שבשלזיה ושהתנאים בו היו קשים למדי, ובלבד שיוכלו לצאת בכל ההקדם מפולין לארץ ישראל.

תנועת נוער "דרור"

תנועת דרור הייתה תנועה ציונית סוציאליסטית שפעלה בגולה. התנועה דגלה בחינוך לערכים לאומיים וסוציאליסטיים, טיפוח תרבות יהודית, לימוד השפה העברית והגשמה עצמית חלוצית על פי עקרונות הציונות.

במהלך ההיסטוריה היו שלוש תנועות נוער יהודיות-ציוניות בשם "דרור":

*תנועת נוער שנוסדה ברוסיה ואוקראינה הרוסית

*פרייהייט (דרור)

*תנועת "דרור בגליציה

סמל תנועת נוער דרור

העפלה לארץ ישראל

הם יצאו במסלול הבלתי ליגלי של ארגון "הבריחה" וההעפלה בדרך ארצה. כשנה התעכבו במחנות העקורים בגרמניה, וב-1 באפריל 1947 יצאו מצרפת לארץ ישראל במסגרת "עליית הנוער" באוניית המעפילים "תיאודור הרצל", שאורגנה על ידי המוסד לעלייה ב' של ה"הגנה".

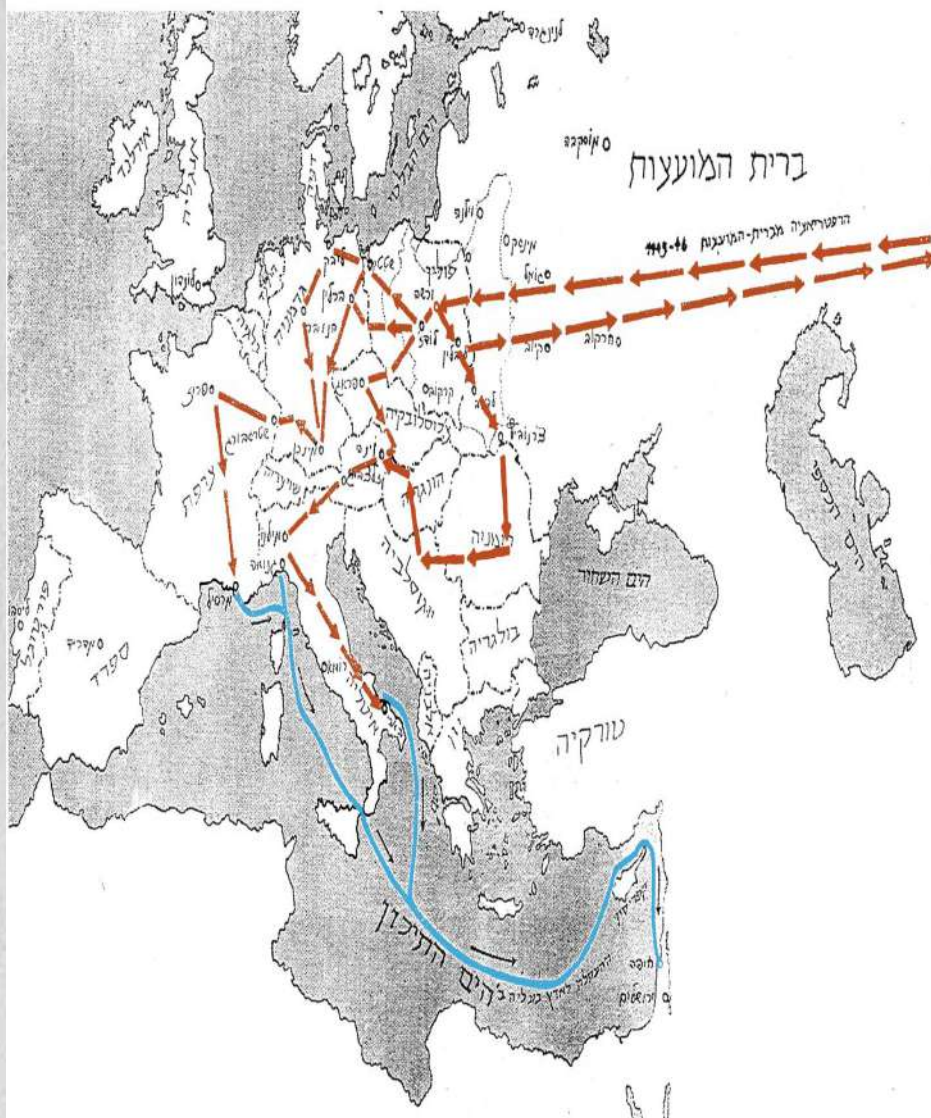
ארגון "הבריחה" וההעפלה

תנועת הבריחה הייתה התארגנות ציונית, שהייתה אחראית להגירה הבלתי-חוקית של כשלוש מאות אלף ניצולי שואה לארץ ישראל בשלהי מלחמת העולם השנייה ולאחריה, בין השנים 1944-1948.

ההמונים נדדו ממזרח אירופה למרכזה ולדרומה במגמה להגיע לארץ ישראל.

הנתיבים העיקריים של הבריחה וההעפלה

Main routes used by Habricha and Ha'Haapala

מחנות העקורים בגרמניה

במהלך השנים 1946 ו-1947 חל גידול ניכר במספר העקורים במחנות, עם הגעת פליטים יהודים נוספים ממזרח אירופה, חלק גדול מהם במסגרת תנועת "הבריחה". בנסיבות אלו גדל לחצם של העקורים לעזוב את המחנות, מה שניכר בעיקר בפעילות פוליטית ציונית ואף בניסיונות העפלה (כלומר עלייה בלתי לגלית) לארץ ישראל.

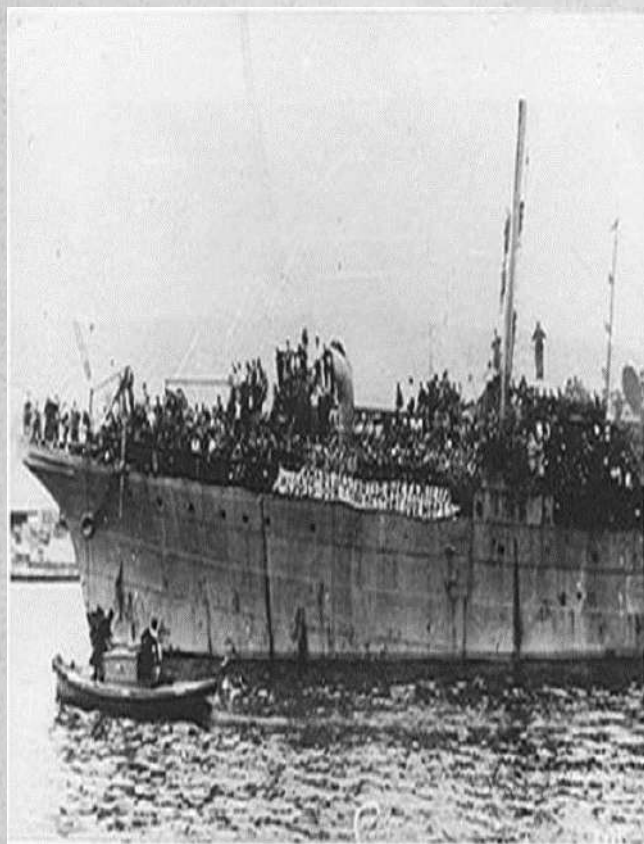
פתיחת שערי הארץ לאחר הקמת המדינה, כמו גם המעבר של מדינות המערב למדיניות ליברלית יותר של קליטת הניצולים, הביאה לחיסולם של מרבית מחנות העקורים עד שנת 1950. אלפים בודדים מבין העקורים המשיכו בסופו של דבר לחיות בגרמניה.

מפת מחנות העקורים הגדולים
בגרמניה בשנים 1945 ועד 1949

אוניית המעפילים "תיאודור הרצל"

תיאודור הרצל הייתה
אוניית מעפילים שארגן
המוסד לעליה ב'. נקראה
על שמו של המנהיג הציוני
בנימין זאב הרצל.

ב-13 באפריל 1947
נעצרה האונייה על ידי
משחתות בריטיות בסמוך
לחוף תל אביב ומעפיליה
גורשו למחנות המעצר
בקפריסין. החולים
והפצועים שבהם נשלחו
למחנה המעצר בעתלית.

האונייה הפליגה מצרפת ועליה כ-2,600 מעפילים, אך אחרי כשבועיים של הפלגה יורטה על ידי משחתות הצי הבריטי. המלחים הבריטים הסתערו על הספינה וניסו להשתלט עליה, ובינם לבין המעפילים פרץ עימות אלים, במהלכו נהרגו שלושה מהמעפילים ועשרים מהם נפצעו.

האונייה נגררה לנמל חיפה, משם נלקחו המעפילים למחנות הגירוש בקפריסין. הפצועים והחולים שביניהם נעצרו במחנה המעצר בעתלית.

יצחק שהה במחנה הגירוש בקפריסין למעלה מחצי שנה.

מחנה הגירוש בקפריסין

מחנות המעצר בקפריסין היו מחנות שהקימה ממשלת בריטניה בקפריסין לצורך כליאת המעפילים המגיעים לארץ ישראל. המחנות פעלו החל מאוגוסט 1946 ועד נובמבר 1949.

מחנה מעצר בקפריסין, 1946, ארכיון
ההגנה

הגעה לארץ ישראל

ב-22 בדצמבר 1947 הגיע יצחק לארץ, ונקלט בה עם קבוצתו בחברת נוער בקיבוץ חולתה, בגליל העליון.

קיבוץ חולתה

קיבוץ חולתה היה אז יישוב ספר, שכבר מראשית מלחמת העצמאות נאלץ להתגונן מהתקפות הערבים. חברת הנוער הייתה תגבורת משמעותית למשק: הנערים השתלבו עד מהרה בעבודות המשק ובהגנת היישוב, ונותר להם מעט מאוד זמן ללימודים. מיד אחרי ששיכנו אותם בצריפים עשו להם הכרה עם מערך העמדות שסביב למשק, ואחרי אימון קצר בתפעול כלי נשק שילבו אותם בשמירה בלילות החורף הקרים.

סמל הקיבוץ

השתלבותו של יצחק בקיבוץ

יצחק השתלב בענף הפלחה, למד לתפעל את כל המכונות החקלאיות שהיו אז בחולתה והיה גאה מאוד על כך. כנער בודד חסר כול היה מודע לכך שכדי להתערוך בארץ צריך ללמוד עברית ולרכוש מקצוע. להיות טרקטוריסט מיומן היה אז פסגת החלום.

חברו זוכר שאמר:

"סוף סוף אנחנו חיים בארץ שתהיה מיוסדת בחלקה הגדול על חקלאות".

בשל עומס העבודה והשמירה פרש מהלימודים, אך עם זאת רכש עברית מצוינת והתערה במהירות בהווה הישראלית.

עזיבתו מקיבוץ חולתה

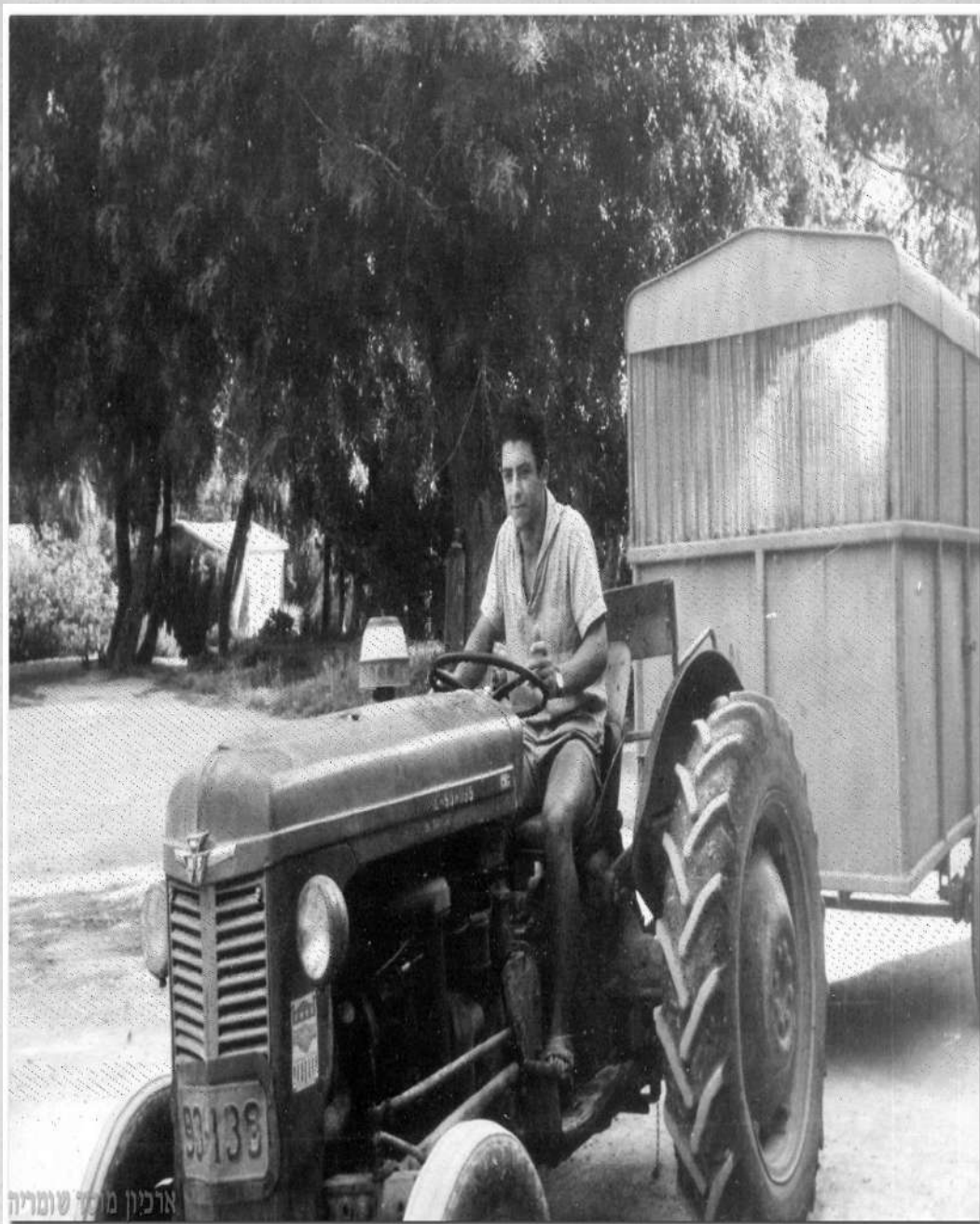
יצחק אהב את חולתה וחברי הקיבוץ אהבו אותו. הוא אף שקל להצטרף כחבר ולבנות בקיבוץ את ביתו, אך בהיותו חבר בחברה משימתית מגויסת נענה לבקשת מזכירות הקיבוץ המאוחד ויצא לתגבר משק במצב קשה יותר.

בספטמבר 1949, עם סיום ההכשרה של חברת הנוער בחולתה, הצטרף עם עוד קבוצת נערים למשק חוקוק שבגליל התחתון, מצפון לטבריה.

הצטרפותו למשק חוקוק

במשק החדש המשיך לעבוד במרץ, ובעבודתו כטרקטוריסט בלט בחוש האחריות שלו ובדייקנותו.
כך כתב:

"חוקוק נמצאת בהרים על יד גנוסר. רואים מכאן את כל הכנרת, ובערב רואים את האורות של עין גב וטבריה. המשק קיים ארבע שנים. הוא כדוגמת בירייה ורמות נפתלי בתור נקודת היאחזות של הפלמ"ח. במשך ארבעת השנים לא בנו כאן שום דבר. היה כאן "מבצר" שבנתה הסוכנות. כעת מתחילים לבנות בניינים וצריפים נוספים. היה כאן מחסור איום בידיים עובדות. כשאנחנו הגענו הוקל קצת המצב. ביום ראשון קיבלתי טרקטור לעבודה. הדרכים כאן רעות מאוד. אני לא רוצה לעבוד בפלחה ומשתדל להיכנס לנהגות. אני מקווה שבזמן מן הזמנים אגיע לזה."

עבודת טרקטור בקיבוץ

חוקוק

חוקוק (חוקק) הוא קיבוץ ליד הכנרת, בקרבת הערים טבריה וצפת, בתחומי מועצה אזורית עמק הירדן. הוא הוקם ביולי 1945, א' באב ה'תש"ה, כיישוב לחיילים יהודים שהשתחררו מהצבא הבריטי לאחר מלחמת העולם השנייה.

קיבוץ חוקוק

השתלבותו בחוקוק

למן היום הראשון שבו הגיע לחוקוק, נכנס יצחק לעבודה בהכשרת קרקע. תחילה עסק בסיקול סלעים בשדות המשק, עבודה מפרכת ואפורה.

לאחר מכן נשלח לעבודת חוץ, כמפעיל הדחפור בטנטורה ובאבוקה. לקיבוץ היה חוזר בימי הגשמים ובעונת הקציר, שבה עבד ימים ארוכים עד כלות הכוח.

מסירותו לעבודות החוץ

גם בעבודת החוץ עבד ימים ארוכים ו"צבר שבתות", אך כאיש אחראי ומצפוני לא הרשה לעצמו לקחת חופשה ממאגר השבתות שצבר.

כשחברו משכבר הימים הזמינו לביקור, לא יכול היה יצחק להגיע מפני שלא נמצא לו מחליף.

במכתב ההתנצלות כתב: "אני מוכרח לחזור לעבודת חוץ כי כל יום שאני לא עובד זה הפסד של 25-30 לירות, והמשק נמצא עכשיו במצב כספי חמור".

רגעים של משבר בחוקוק

גרעין ההשלמה של חברת הנוער מחולתה לא הצליח להיקלט בחוקוק, ורבים מחבריו עזבו. יצחק נותר בקיבוץ מהאחרונים מקבוצתו. באותם ימים הוא נקלע למשבר אישי, ובדידותו במקום החדש הלכה והעמיקה. ככל שהדברים נגעו לחייו הפרטיים ומצוקותיו, הוא היה מסתגר מאוד ולא נטה לשתף בהם אחרים, מלבד את חבריו הקרובים ביותר. חוסנו הפנימי החל להיסדק, והוא אז בסך הכול נער בן 19.

שירותו

העבאי

מעברו מחוקוק לשירות בצה"ל

ה"ישועה" הגיעה אל יצחק בצורת צו גיוס לשירות צבאי.

הוצע לו להתגייס לנח"ל, שמשמעותו הייתה להחליף את חוקוק בשירות צבאי באחד מהקיבוצים בדרום, אך יצחק העדיף להתנסות בשירות צבאי רגיל.

סמל צה"ל

גיוסו לצה"ל

בראשית ספטמבר 1950 התגייס לצה"ל והוצב ביחידה של הנדסה קרבית בפיקוד הדרום. תחילה הוצב בבסיס הדרכה, בהמשך שירת בפלוגת ציוד מכני כבד ומשם הועבר, במחצית נובמבר 1950, לפלוגת שדה חטיבתית.

במעט ימי החופש שקיבל מהצבא היה מגיע לחוקוק הרחוקה, וכדבר מובן מאליו היה עולה על הטרקטור ויוצא לעבודה.

פלוגת השדה

פלוגות השדה (פו"ש) היו פלוגות שהוקמו לשם הגנת היישובים העבריים במהלך מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.

פלוגות השדה הוקמו בשנת 1937 במסגרת ארגון "ההגנה" ובאישור הבריטים. מטרתן הייתה להגן על היישובים העבריים מפני הכנופיות הערביות שתקפו אותם בימי המאורעות. קדמו לפו"ש יחידות ניידות, מקומיות באופיין, שקמו במקומות אחדים בארץ ובהן יחידות המשמר הנע והנודדת.

שיר פלוגות השדה

לכבודן של פלוגות השדה כתב נתן אלתרמן את שירו
הנודע "זמר הפלוגות", שהולחן על ידי דניאל
סמבורסקי.

את זמר הפלוגות נשיר נא
למזכרת,
אפל, אפל הואדי, המשמר
הכן.
הלכה, הלכה פלוגה בלילה,
בשרשרת.
הלכה פלוגת שדה לאש
ולמגן.
חכי לנו ארצי במשעולי
הרייך,
חכי לנו בשדות הלחם
הרחבים,
את שלום המחרשה נשאו לך
בחוריך,
היום הם לך נושאים שלום
פלוגה, בים.
עלי, עלי בהר,
פלוגה, בים!
במקום שם איש עוד לא
עבר
שם יעברו הפו"שים.
למען אם ובן ואב
הסוללה נקימה.
פלוגה - לא תם, לא תם
הקרב,
פלוגה - צעוד קדימה!

לשווא, לשווא אמרו: רק הימים
הם לנו,
לשווא אמרו: לאש ושווד נידון
הליל,
הלילה והיום רק לחיים ניתנו,
הלילה והיום הם ארץ ישראל!
מן השפלה בחוף ועד גדרות
התיל,
ומנקרות הרים ומבקעות וגיא
נשיב לך את היום, ארצי, ואת
הליל,
נשיבה לך אותם למען כל החי!
פלוגה, עלי עלי בהר...
כי לא לשווא, אחי, חרשת
ובנית,
לנפש ולבית לנו מלחמה!
ג'וערה, תל עמל, כנרת וחניתה
-
אתן לנו דגלים ואנו החומה.
כי לא נשוב אחור ודרך אין
אחרת,
אין עם אשר ייסוג מחפירות
חיו.
הלכה, הלכה פלוגה בלילה
בשרשרת,
פנייך, מולדתי, הולכים איתם
לקרב!
פלוגה - עלי, עלי בהר...
(לעיתים מבוצע רק הבית
הראשון והפזמון, או רק הבית
הראשון והשלישי והפזמון)

פעילותו בצה"ל

אחת ממשימותיו המורכבות והמסוכנות ביותר של חיל
ההנדסה הייתה פירוק שדות המוקשים שהונחו במהלך
מלחמת העצמאות, לעתים ללא סימון מדויק.

חיל ההנדסה במלחמת העצמאות

במהלך מלחמת העצמאות עסקו חיילי חיל ההנדסה, שאך זה הוקם, בשלל משימות הנדסיות בחזית וגם בעורף, ביניהם פירוק מוקשים.

שדות המוקשים

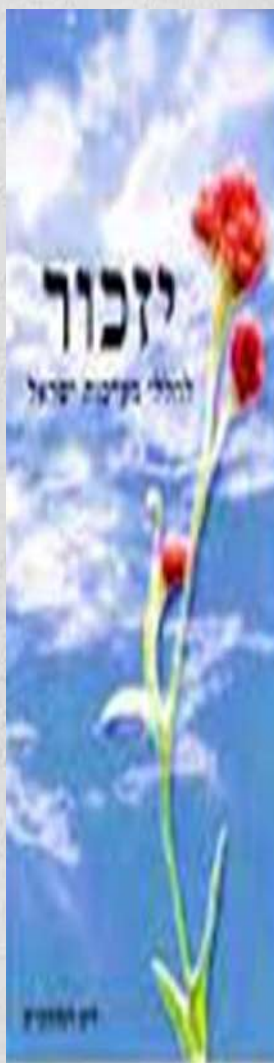
מוקשים רבים הונחו באזור פלוג'ה (כיום אזור צומת פלוגות), שם נלכדו אלפי חיילים מצריים והתחוללו קרבות קשים בין חיילי צה"ל לכוחות המצריים.

מוקש

נפילתו של יצחק

באזור פלוג'ה, בעת פירוק שדה מוקשים, נהרג יצחק
ביום י"א בתמוז תשי"א (15.7.1951), בן עשרים
בנפלו.

קבורה והנצחה

יצחק הובא למנוחת עולמים בבית העלמין בקיבוץ
חוקוק.
בקיבוץ יצאה חוברת לזכר יצחק.

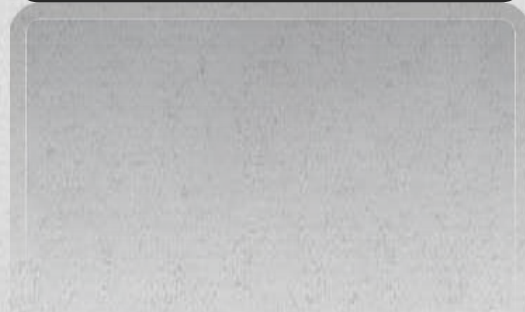

יצחק
הובא

"נצר אחרון"

טוראי יצחק (איזיו) נוימן, הינו נצר אחרון.

חללי "נצר אחרון" הם ניצולי שואה שנותרו שריד אחרון ממשפחתם הגרעינית (הורים, אחים, אחיות, בנים ובנות), שחוו על בשרם את אימת השואה בגטאות ו/או במחנות הריכוז וההשמדה ו/או במנוסה ובמסתור בשטחים שנכבשו ע"י הנאצים ו/או בלחימה לצד אנשי המחתרות או הפרטיזנים בשטחי הכיבוש הנאצי שעלו לארץ, בשנות מלחמת העולם השנייה או אחריה. רק לבשו מדים ונפלו במערכות ישראל.

**אנדרטאות
לזכרו ולחבריו
במלחמה**

אנדרטה לנופלים מיישובי עמק הירדן במערכות ישראל ולנופלים בצמח
ובעמק במלחמת העצמאות
צומת צמח

אנדרטת דרך הגבורה לחללי חיל ההנדסה בכל מערכות
ישראל
צומת חולדה

אנדרטת נצר אחרון
ירושלים (הר הרצל)

יד לנופלים בני התנועה הקיבוצית
יערות מנשה (משמר העמק)